

**PM Rotel IV+VIII (Dnr KS 2018/1585)**

## **Hedersrelaterat våld och förtryck, rapport 2018/9**

Begäran om yttrande från stadsrevisionen

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som yttrande över stadsrevisionens rapport hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Kommunstyrelsens yttrande i promemorian tillställs stadsdelsnämnderna för kännedom.

**Föredragande borgarråden Lotta Edholm och Jan Jönsson** anför följande.

### Ärendet

Stadsrevisionen genomförde under 2018 en granskning som syftade till att bedöma om staden säkerställer att hedersrelaterat våld och förtryck upptäcks och att de utsatta får stöd och insatser. Granskningen omfattade kommunstyrelsen, socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna Rinkeby-Kista och Skarpnäck.

Stadsrevisionen kom i den genomförda granskningen fram till att de granskade nämnderna har rutiner och arbetssätt för att upptäcka barn som far eller riskerar att fara illa samt för att ge stöd och insatser till dessa. Det saknades dock rutiner som är specifika för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck i flera verksamheter.

I granskningsrapporten framkommer att det saknas en plan för uppföljning av stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt att den indikator som formulerats i stadens budget för att mäta nämndernas utbildningsinsatser inom området är otydligt definierad.

### Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

*Stadsledningskontoret* delar stadsrevisionens slutsats om att uppföljningen av det antagna programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck behöver utvecklas.

### Våra synpunkter

Hedersrelaterat våld innebär en oacceptabel inskränkning av den enskildes frihet i hemmet, i skolan, på arbetet, på fritiden och i alla livets delar, ibland med dödliga konsekvenser. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck spelar en avgörande roll för ett Stockholm där alla barn och unga får en uppväxt i frihet och trygghet.

### **Revisorernas granskning**

Revisorernas rapport visar att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck på många sätt brister. De granskade nämnderna har inte förmått se till att målsättningen om ett ambitiöst arbete mot hedersvåldet har kunnat förverkligas ute i verksamheterna.

Det är allvarligt att ingen av de två granskade stadsdelsnämnderna har genomfört några särskilda aktiviteter för att implementera stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Om inga aktiviteter vidtas för att implementera programmet känner heller inte verksamheterna till att det finns. Programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, stadens viktigaste styrdokument inom området, riskerar därmed att bli en skrivbordsprodukt.

Revisorernas kritik gäller även skolans område. Bland annat saknar granskade skolor plan för kompetensutveckling av skolpersonal gällande hedersrelaterat våld och förtryck samt vilken personal som ska gå vilka utbildningar eller när detta ska ske. Enligt den kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck som publicerades november 2018 skulle cirka 70 procent av utsatta ungdomar vända sig till skolpersonal för att få hjälp. Skolan är en mer naturlig arena för barn och unga att söka hjälp än exempelvis socialtjänsten eller polisen. Detta gör bristerna inom skolan särskilt allvarliga.

### **Detta gör vi**

Ansvar för dessa brister, och för att rätta till dem, vilar ytterst på stadens politiska ledning. I budgeten för 2019 får därför utbildningsnämnden i uppdrag att stärka det våldsförebyggande arbetet i skolorna med särskild inriktning på hedersrelaterat våld och förtryck. I samband med att den föreliggande rapporten behandlades i utbildningsnämnden uppdrog även nämnden åt utbildningsförvaltningen att ta fram en handlingsplan för att motverka hedersförtryck.

Socialnämnden ska öka det långsiktiga stödet till hedersutsatta personer, hjälpa stadsdelsnämnderna att förbättra sina metoder för att nå målgruppen och arbeta förebyggande gentemot föräldrarna.

Budgeten innehåller också flera uppdrag med syfte att skolan och socialtjänsten ska arbeta närmare tillsammans för att nå ungdomar i behov av stöd och hjälp och kunna ta ett helhetsgrepp om deras situation. Under året kommer socialnämnden att utveckla de hedersrelaterade delarna av arbetssättet Mentorer i våldsprevention inom skolan.

Budgeten ger också varje nämnd och styrelse i uppdrag att implementera stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck och i samverkan med socialnämnden och berörda aktörer prioritera utsatta och särskilt utsatta områden, och att med utgångspunkt i stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck säkerställa kompetenser för att förebygga, uppmärksamma och motverka målgruppens utsatthet för våld av närstående och ge anpassat stöd och skydd till de som är i behov av det.

Det åvilar samtliga nämnder och styrelser ett stort ansvar att genomföra dessa två uppdrag, samt kommunstyrelsen att följa att de också blir genomförda.

### **Bättre användning av stadens resurser**

Det är viktigt att komma ihåg att det på många håll i staden finns resurser och omfattande kunskap om arbetet mot hedersvåld. Andra verksamheter i staden måste

bli bättre på att utnyttja dessa. Tyvärr minskar placeringarna på skyddade boenden för hedersutsatta och blir dessutom allt kortare. Det är viktigt att stadsdelsförvaltningarna utnyttjar stadens resurser för att ge utsatta skyddade boenden med kvalitet.

Det skyddade boendet Kruton har också tagit fram en manual om ”Kontroll och våld i hederns namn”, för bedömning av hot, våld och risk i samband med hedersrelaterat våld och förtryck. Det är viktigt att stadsdelsnämnderna använder sig av denna och annat stödmaterial, och använder socialförvaltningens och Origos kompetens, om man, vid oro för att ett barn är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, själv upplever ett behov av kompetensstöd för att göra en bedömning av situationen.

Det är vår gemensamma skyldighet gentemot de utsatta, och i synnerhet barn och unga, att se till att deras grundläggande fri- och rättigheter säkerställs.

### **Framtida uppföljning**

För kommunstyrelsens del föreslår revisorerna att kommunstyrelsen bör klargöra på vilket sätt uppföljning ska ske av stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, både vad gäller dess delmål och programmet i sin helhet. Stadsledningskontoret föreslår att socialnämnden uppdras att ta fram en plan för uppföljningen av programmet. Enligt programmet ska programmets långsiktiga mål och delmål följas upp i ILS-systemet och programmet följas upp i sin helhet år 2020.

I ljuset av vad som nu har framkommit delar vi revisorernas uppfattning att uppföljningen av programmet måste bli bättre. Därför ska kommunstyrelsen i samråd med socialnämnden ta fram en plan för uppföljningen av programmet.

Revisorerna rekommenderar att de två granskade stadsdelsnämnderna, Rinkeby-Kista och Skarpnäck, bör göra en analys av om socialtjänstens utbud av insatser och andra sociala tjänster som erbjuds barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck svarar upp mot målgruppens behov. Det är vår uppfattning att samtliga stadsdelsnämnder ska göra en sådan genomgång och rapportera resultatet av denna till kommunstyrelsen. Ärendet ska därför tillställas stadsdelsnämnderna för kännedom.

Revisorerna noterar vidare att de granskade nämnderna i stor utsträckning saknar dokument som beskriver hur arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska bedrivas, trots att utformningen av det våldspreventiva arbetet ska anges i lämpligt policydokument i respektive verksamhet, enligt programmet. Stadsdelsnämnderna ska därför ta fram sådana dokument.

Kommunfullmäktiges budget för 2019 innehåller en ny indikator: ”Andel barn och unga som bedöms ha skyddsbehov som har kunnat placeras under trygga förhållanden”. Målvärdet är satt till 100 procent. Alla berörda nämnder förväntas därmed se till att samtliga barn med skyddsbehov, däribland barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, placeras under trygga förhållanden. Vi avser att noga följa utvecklingen för denna indikator.

Vi anser vidare att det är viktigt att det framgent tas fram relevanta och mätbara indikatorer som visar hur stadens arbete mot hedersvåldet fortskrider. Kommunstyrelsen har en avgörande roll för central samordning, ledning och uppföljning av såväl ekonomi som verksamhetsmål i stadens nämnder och styrelser. I och med budget 2019 har målstyrningen förtydligats genom färre mål.

Kommunstyrelsen har att säkerställa god uppfyllelse av de uppställda målen samt att överväga revidering och vidareutveckling av indikatorer för att säkerställa bästa möjliga uppföljning och måluppfyllelse.

Vi föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som yttrande över stadsrevisionens rapport hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Kommunstyrelsens yttrande i promemorian tillställs stadsdelsnämnderna för kännedom.

Stockholm den 8 mars 2019

ANNA KÖNIG JERLMYR

Lotta Edholm och Jan Jönsson

#### Bilaga

Hedersrelaterat våld och förtryck - Projektrapport

**Borgarrådsberedningen** tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

**Reservation** anfördes av borgarrådet Olle Burell (S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som yttrande över rapporten hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Att berörda nämnder skyndsamt tar fram planer och rutiner för hur arbetet mot hedersrelaterat våld ska bedrivas.
3. Att utbildningsnämnden säkerställer att samtliga skolhuvudmän i Stockholm stad tar fram planer och rutiner för hur arbetet mot hedersrelaterat våld ska bedrivas.
4. Att behålla och tydliggöra kommunfullmäktiges indikator *Andel medarbetare som gått utbildning kring att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, konsekvenser av det och hur man kan prata om detta.*
5. Att därutöver anföras:

Enligt den kartläggning som nyligen gjordes kring ungas utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck lever var tionde niondeklassare i Stockholm under hedersnormer. Det kan till exempel innebära att de själva inte får välja sina kläder, sin partner eller delta i fritidsaktiviteter. Det kan också innebära att de utsätts för hot och våld från familj och släktingar. För att hjälpa barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld är det viktigt att ha kunskap om det hedersrelaterade våldets särskilda mekanismer. Rätt kunskap kan vara avgörande för att den som är utsatt får den hjälp som hen behöver.

I stadsrevisionens rapport om stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck beskrivs hur nämnder och stadsdelar arbetat för att implementera det stadsövergripande programmet. Det framkommer bland annat att förskolor och grundskolor i de granskade stadsdelarna inte genomfört kompetenshöjande insatser kring hedersrelaterat våld i den utsträckning som programmet avser. Det har inte heller genomförts aktiviteter för att implementera stadens program som adresserar hedersvåld. Det uppmärksammas i rapporten

frånvaro av diskussioner om vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär, hur problematiken kan ge sig uttryck eller vilka signaler och tecken skolpersonalen bör vara uppmärksam på.

Granskade skolor saknar plan för kompetensutveckling av skolpersonal gällande hedersrelaterat våld och förtryck samt vilken personal som ska på vilka utbildningar eller när detta ska ske. Det framkommer också att det finns en kunskapsbrist som riskerar att begränsa möjligheterna att stötta familjer och elever som lever i hederskontext. Trots anmälningsplikt för skolpersonal, vid fall där barn får illa, har det inte varit självklart att upprätta en anmälan.

Utbildningsförvaltningen skriver i sitt utlåtande att man under året ska ta fram utvecklade strategier som tar avstamp i stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt kartläggningen ”Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar”. Det är bra, men vi önskar också att förvaltningen ger i uppdrag till samtliga skolhuvudmän i Stockholm stad att ta fram planer och rutiner för hur arbetet mot hedersrelaterat våld ska bedrivas.

Ett liv fritt från våld och förtryck är en grundläggande mänsklig rättighet. Granskningsrapporten visar att staden behöver stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Under den förra mandatperioden påbörjades ett stort arbete med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholm. Bland annat avsattes medel för kompetenshöjande insatser för skolans personal där rektorer, biträdande rektorer och annan personal kopplad till elevhälsan deltog i utbildningar. Stadens resurscentrum Origo genomförde även utbildningar på skolorna. Ett samarbete initierades med Amelmottagningen som arbetar mot kvinnlig omskärelse/könsstympning. Särskilda mötesplatser för tjejer och hbtq-ungdomar startades i sju stadsdelar i ytterstaden för att tillvarata ungdomarnas rättigheter. Frågorna som behandlades inom ramens för ungas organisering berörde till stor del hedersrelaterat våld och förtryck. Stadsdelsnämnderna fick i uppdrag att skapa föräldrautbildningar om barnets rättigheter. Socialtjänsten, förskolan och skolan är oerhört viktiga aktörer i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och för att unga som utsätts för våld ska få rätt hjälp.

Det är anmärkningsvärt att den nya majoriteten väljer att ta bort nyckeltalet *Andel medarbetare som gått utbildning kring att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, konsekvenser av det och hur man kan prata om detta* istället för att tydligare definiera målet. Vi saknar även i majoritetens budget aktiviteten för utbildningsnämnden som tydligt ger direktiv om att de kompetensutbildande insatserna kring hedersrelaterat våld och förtryck ska fortsätta. Att ta bort de kompetensutbildande insatserna vore oerhört olyckligt, särskilt med bakgrund av vad som har framkommit i revisionens rapport.

Vi ser allvarligt på att stadens granskade verksamheter inte har implementerat programmet mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck på ett sådant sätt att de känner att de har tillräcklig kunskap. Det är oerhört viktigt att det påbörjade arbetet mot våld och förtryck får fortsätta och att fokus nu läggs på att alla stadsdelar implementerar och använder sig av de resurser som har tagits fram. Det är också viktigt att tjejer får möjlighet att själva engagera sig i arbetet med att tillvarata sina rättigheter. De brister i beskrivningen över hur arbetet mot hedersrelaterat våld ska bedrivas behöver åtgärdas snarast.

## **Kommunstyrelsen**

**Reservation** anfördes av Olle Burell (S) och Clara Lindblom och Torun Boucher (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

**Ersättaryttrande** gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.



## Remissammanställning

### Ärendet

Stadsrevisionen genomförde under 2018 en granskning som syftade till att bedöma om staden säkerställer att hedersrelaterat våld och förtryck upptäcks och att de utsatta får stöd och insatser. Granskningen omfattade kommunstyrelsen, socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna Rinkeby-Kista och Skarpnäck.

Stadsrevisionen kom i den genomförda granskningen fram till att de granskade nämnderna har rutiner och arbetssätt för att upptäcka barn som far eller riskerar att fara illa samt för att ge stöd och insatser till dessa. Det saknades dock rutiner som är specifika för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck i flera verksamheter.

I granskningsrapporten framkommer att det saknas en plan för uppföljning av stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt att den indikator som formulerats i stadens budget för att mäta nämndernas utbildningsinsatser inom området är otydligt definierad.

### Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

### Stadsledningskontoret

**Stadsledningskontorets** tjänsteutlåtande daterat den 30 januari 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Den av stadsrevisionen genomförda granskningen av stadens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck ligger i linje med Stockholms stads mål för verksamhetsområdet *1.4 I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet*.

I stadens budget för 2019 framgår att våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska motverkas och våldsutsatta ska få det skydd och stöd som de behöver. För att skapa ett effektivt våldsförebyggande arbete ska destruktiva maskulinitetsnormer och hedersnormer ifrågasättas och motverkas. Socialnämnden kommer att fortsätta arbetet med att implementera Programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck under 2019, bland annat genom att stödja stadsdelsnämnderna att utveckla metoder för att hitta våldsutsatta.

Stadsledningskontoret delar stadsrevisionens slutsats om att uppföljningen av det antagna programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck behöver utvecklas. Idag följs arbetet upp som en integrerad del av kommunfullmäktiges mål *1.4 I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet*.

Den indikator som fanns med i stadens budget för 2018, ”*Andel medarbetare som gått utbildning kring att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, konsekvenser av det och hur man kan prata om detta*”, finns inte kvar i budget 2019. Den främsta anledningen till att den försvann var att uppföljningsbarheten var låg och att indikatorn som sådan endast visade på hur många anställda som genomgått utbildning, och inte vilka resultat utbildningen hade medfört.

Socialnämnden ansvarade för att ta fram det nu beslutade programmet, och de ansvarar fortsatt för samordningen av implementeringen. För att hålla ihop stadens arbete inom

området, och utifrån det faktum att det är den ansvariga fackförvaltningen som besitter störst sakkunskap i frågan, bör Socialnämnden därför uppdras att ta fram en plan för uppföljningen för programmet i samarbete med kommunstyrelsen som kompletterar uppföljningen inom ramen för kommunfullmäktiges mål.